

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2024. gada 24. jūlijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Artūrs Kučs un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Gabrielas Diānas Kaplānes (*Gabriela Diana Kaplan*) (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 83/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” (turpmāk – Spēkā stāšanās likums) 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdus “četri procenti” un 42. panta septīto daļu (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās brīža.

2. Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrais teikums noteic, ka likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 *euro* gadā.

Savukārt saskaņā ar Spēkā stāšanās likuma 42. panta septīto daļu, ja zemes likumiskās lietošanas tiesības attiecas uz dzīvojamās ēkas īpašniekiem un lietošanā esošās zemes kadastrālā vērtība 2025. gada 1. janvārī ir lielāka par tās 2024. gadā

spēkā esošo kadastrālo vērtību, tai atbilstošais maksājums par zemes likumisko lietošanu no 2025. gada 1. janvāra līdz 2028. gada 31. decembrim katru gadu palielinās par 30 procentiem pret iepriekšējā gada maksājumu, līdz tiek sasniegts atbilstošais zemes likumiskās lietošanas maksas apmērs no aktuālās kadastrālās vērtības.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normu satversmība, tādēļ pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktu Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Lai izvērtētu, vai pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu, jānoskaidro, vai: 1) prasījums ir formāli izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu*).

Satversmes tiesa 2023. gada 2. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-02-01 “Par likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta pirmās, otrās daļas un 42. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 42. panta trešās daļas atbilstību Latvijas

Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – spriedums lietā Nr. 2022-02-01).

Lietā Nr. 2022-02-01 Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrā daļa noteica: “Būves īpašniekam uz likuma pamata ir pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam par zemes lietošanas tiesībām. Likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 *euro* gadā. Būves īpašnieks un zemes īpašnieks var rakstveidā vienoties par citu lietošanas maksas apmēru. Šāda vienošanās nesaista nekustamā īpašuma ieguvēju, mainoties būves vai zemes īpašniekam.”

Satversmes tiesa secināja, ka, ņemot vērā zemes lietošanas maksas apmēru, zemes īpašnieka pienākumu maksāt nekustamā īpašuma un ienākuma nodokļus, administrēšanas un juridiskās palīdzības sniegšanas izdevumus, kā arī to, ka pastāv risks nesaņemt likumā noteikto zemes lietošanas maksu pilnā apmērā un kadastrālo vērtību bāzes nav mainījušās kopš 2012. gada, Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrajā daļā noteikto zemes lietošanas maksu nevar uzskatīt par tādu, kas pildītu atlīdzības funkciju (*sk. sprieduma lietā Nr. 2022-02-01 22. punktu*). Tādēļ Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2022-02-01 atzina šo Spēkā stāšanās likuma normu par neatbilstošu Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no 2024. gada 1. jūlija.

Pēc minētā Satversmes tiesas sprieduma Saeima ar 2024. gada 13. jūnija likumu “Grozījumi likumā “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību””, kas stājās spēkā 2024. gada 1. jūlijā, (turpmāk – Grozījumi), izteica Spēkā stāšanās likuma 38. panta otro daļu jaunā redakcijā: “Būves īpašniekam uz likuma pamata ir pienākums maksāt lietošanas maksu zemes īpašniekam par zemes lietošanas tiesībām, kā arī segt maksāšanas paziņojuma izmaksas. Likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 *euro* gadā. Maksāšanas paziņojuma sagatavošanas un nosūtīšanas izmaksas gadā katrs būves īpašnieks (kopīpašnieks, dzīvokļa īpašuma īpašnieks) sedz 15 *euro* apmērā. Ja dzīvojamā mājā lietošanas maksas samaksa tiek veikta ar pārvaldnieka starpniecību, maksāšanas paziņojums nosūtāms pārvaldniekam – viens paziņojums attiecībā uz visiem būves īpašniekiem (kopīpašniekiem, dzīvokļa īpašuma īpašniekiem). Būves īpašnieks un zemes īpašnieks var rakstveidā vienoties par citu lietošanas maksas un maksāšanas paziņojuma izmaksu apmēru.

Šāda vienošanās nesaista nekustamā īpašuma ieguvēju, mainoties būves vai zemes īpašniekam.”

Tādējādi pieteikumā apstrīdētie Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdi “četri procenti” pēc būtības nav mainījušies salīdzinājumā ar spriedumā lietā Nr. 2022-02-01 vērtēto regulējumu. Tomēr no pieteikuma izriet tādi būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ šo prasījumu nevar uzskatīt par izspriestu. Proti, saskaņā ar Spēkā stāšanās likuma 38. panta otro daļu būves īpašniekam ir pienākums maksāt ne tikai lietošanas maksu zemes īpašniekam par zemes lietošanas tiesībām, bet arī pienākums segt izdevumus par maksāšanas paziņojuma sagatavošanas un nosūtīšanas izmaksām. Tāpat jāņem vērā, ka no 2025. gada 1. janvāra paredzētas nekustamo īpašumu kadastrālo vērtību bāzes izmaiņas, kā rezultātā prognozējamās arī zemes likumiskās lietošanas maksas izmaiņas (*sk. Grozījumu anotācijas 1.2. apakšpunktu*). Spriedumā lietā Nr. 2022-02-01 Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas satversmība minēto tiesisko apstākļu maiņas kontekstā nav vērtēta. Arī Spēkā stāšanās likuma 42. panta septītās daļas atbilstība Satversmei minētajā spriedumā nav vērtēta.

Līdz ar to pieteikumā ietvertu prasījumu nevar uzskatīt par jau izspriestu Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkta izpratnē.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējas īpašumā ir domājamās daļas no zemes, uz kuras atrodas vairākas daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas ar privatizētiem, citām personām piederošiem dzīvokļiem.

Pieteikuma iesniedzējas ieskatā apstrīdētās normas būtiski samazina ieņēmumus, ko zemes īpašnieks gūst no sev piederošā īpašuma. Atlīdzību četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā nevarot uzskatīt par tādu, kas pildītu atlīdzības funkciju. Ņemot vērā iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumus, Pieteikuma iesniedzējai esot bijušas saprātīgas un pamatotas tiesības paļauties uz to, ka tāds ierobežojums, kāds ietverts apstrīdētajās normās, netiks ieviests. Tāpat Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas nepamatoti rada atšķirīgu attieksmi atkarībā no zemes nekustamā īpašuma piederības un būves nekustamā īpašuma veida. Proti, likumiskās lietošanas maksas apmērs esot četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā neatkarīgi no tā, vai

zemes īpašnieks ir privātpersona vai pašvaldība. Tomēr zemes īpašniekam – privātpersonai – esot pienākums maksāt nekustamā īpašuma nodokli, kamēr pašvaldībai piederošā zeme, uz kuru pastāv likumiskās lietošanas tiesības, netiekot aplikta ar nekustamā īpašuma nodokli. Tādēļ privātpersonas ienākumu apmērs no zemes lietošanas pēc nekustamā īpašuma nodokļa samaksas esot mazāks nekā pašvaldībai. Turklāt attiecībā uz tiem zemes īpašniekiem, uz kuru zemes nekustamā īpašuma atrodas dzīvojamās ēkas, esot noteikts likumiskās lietošanas maksas pieauguma procentuāls ierobežojums, savukārt attiecībā uz zemes īpašniekiem, uz kuru zemes nekustamā īpašuma ir jebkura cita būve, kas nav dzīvojamā ēka, šāds ierobežojums neesot noteikts. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja ir pamatojusi, ka ir aizskartas viņai Satversmes 1. pantā, 91. panta pirmajā teikumā un 105. panta pirmajā un trešajā teikumā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Apstrīdētās normas ir imperatīvas, formulētas nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzēja atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi viņai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka: “Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no apstrīdēto normu spēkā stāšanās dienas, tas ir, no 2024. gada 1. jūlija. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 11. jūlijā. Tādējādi konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas un ceturtais daļas otrā teikuma prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās

normas neatbilstība katrai prasījumā Satversmes tiesai norādītajai augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo tās nepamatoti rada atšķirīgu attieksmi atkarībā no zemes nekustamā īpašuma piederības un būves nekustamā īpašuma veida.

Pārbaudot apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*). Savukārt, lai noskaidrotu, vai apstrīdētās normas radītā atšķirīgā vai vienādā attieksme atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-35-03 14. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdi “četri procenti” rada atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personu grupām – zemes īpašniekiem, kas ir privātpersonas, un zemes īpašniekiem, kas ir pašvaldības. Proti, zemes īpašniekam – privātpersonai – esot jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis, bet pašvaldībai piederošā zeme, uz kuru pastāv likumiskās lietošanas tiesības, netiekot aplikta ar nekustamā īpašuma nodokli.

Tomēr kolēģija vērš uzmanību, ka Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdi “četri procenti” vienādi attiecas uz visiem zemes īpašniekiem neatkarīgi no tiem noteiktā pienākuma maksāt nekustamā īpašuma nodokli. Atšķirīgs nekustamā īpašuma nodokļa samaksas pienākums atkarībā no nekustamā īpašuma piederības ir noteikts citā likumā – likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli”. Tādējādi attiecībā uz Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam Pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi, ka

apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personu grupām.

Tāpat pieteikumā attiecībā uz apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam gan zemes nekustamā īpašuma piederības, gan būves nekustamā īpašuma aspektā vispārīgi norādīts, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, nav pamatojis, kāpēc pret vienādos apstākļos esošām personu grupām ir jānosaka atšķirīga attieksme, kā arī nav vērtējis šādas attieksmes samērīgumu. Tomēr šādi vispārīgi apgalvojumi nav uzskatāmi par Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošu juridisko pamatojumu. Pieteikumā nav sniegts Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošs juridiskais pamatojums tam, vai iespējamai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, juridiski argumenti par atšķirīgās attieksmes atbilstību samērīguma principam.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

9. Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam. Tāpat pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu “Par likuma “Par atjaunotā Latvijas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” un 42. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam” pēc Gabrielas Diānas Kaplānes (*Gabriela Diana Kaplan*) pieteikuma (pieteikums Nr. 83/2024).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – līdz **2024. gada 24. septembrim** iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par likuma “Par atjaunotā Latvijas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” un 42. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš